

Co pro nás znamená výzva členských zemí NATO ke vstupu ČR do Aliance

Rozhodnutí o rozšíření Aliance vnímáme v České republice jako historický moment - historickou příležitost pro institucionalizaci těch změn, ke kterým došlo u nás a ve střední Evropě po roce 1989. Pozvání z Madridu potvrdilo, že Česká republika, stejně jako Polsko a Maďarsko, jsou v členských státech NATO uznávány, a to jak kulturně, tak i geopoliticky, jako součásti evropského společenství národů. Jejich oddělení z tohoto společenství pochází z umělého rozdělení způsobeného studenou válkou. Dnes je politická transformace v těchto zemích ukončena. Demokraticky zvolené parlamenty a vlády České republiky, Polska a Maďarska mají politickou vůli, programovou strategii a podporu veřejnosti pro zapojení do evropských a euroatlantických struktur. Tyto státy dosáhly určité úrovně vojenské připravenosti a výrazně postoupily v transformaci na tržní hospodářství. Už tedy nejsou brány jen jako partneři, ale jako perspektivní noví členové bezpečnostního společenství NATO.

Máme za to, že právě nová kvalita spolupráce České republiky, Polska a Maďarska s NATO a v blízké budoucnosti i jejich účast na práci některých výborů Aliance, pomůže politickým elitám v těchto zemích dosáhnout umění budovat konsenz. Četné nové kontakty vojenského a civilního personálu uvedených států s NATO povedou k hlubší profesionalizaci vojenských institucí a byrokracie těchto nových demokracií. Jejich postupná integrace do bezpečnostního společenství, sdílejícího společné hodnoty a postupy činností, musí však být vyvážena s nutností zachování vojenské účinnosti NATO. Aliance musí naplňovat funkci bezpečnostní pojistky v případě zhoršení mezinárodní situace, a rovněž by měla být schopna koordinace mnohonárodních operací mimo stávající území NATO.

Největší význam pro další politický vývoj v Evropě budou mít tři oblasti. Předně to jsou vztahy mezi Ruskem a Západem, přičemž dnes nelze s jistotou prohlásit, zda převládnou kooperační, či konfliktní vztahy. Neméně významný bude další vývoj transatlantických vztahů, kde stojí otázka, zda se podaří vyvážit oslabování vojenské přítomnosti USA v Evropě posílením politické, hospodářské a obchodní spolupráce. V neposlední řadě je to vývoj na Balkáně a ve Středomoří, zejména pak v severní Africe. Tyto regionální konflikty, které mají převážně historické kořeny, mohou i přes svůj omezený teritoriální rozsah a bojovou intenzitu, nejenom dlouhodobě destabilizovat jednotlivé evropské regiony, ale mohly by se rovněž stát jedním z významných brzdících elementů evropských integračních procesů.

Právě rozšířené NATO by mělo usilovat prostřednictvím formálních i neformálních mechanismů o vybudování konstruktivních vztahů s Ruskem a jeho euroasijskými sousedy. Konečným cílem by bylo vybudování stabilní, kooperativní rovnováhy mezi evropským a euroasijským bezpečnostním společenstvím.

NATO by tímto způsobem položilo základy nové evropské bezpečnostní struktury. Postupný vstup do NATO by podle našeho názoru uspokojil i další státy střední a východní Evropy, které usilují o těsnější identifikaci se Západem. Právě perspektiva konečného členství v NATO pro další země střední a východní Evropy, a snad i některé bývalé sovětské republiky, by pomohla udržet tyto státy na cestě reform. Tak by byla využita historická příležitost k vymazání zbytků hranic ze studené války a vybudování celoevropského bezpečnostního systému, na němž by se podílely Spojené státy.

Jsmo toho názoru, že význam Aliance pro 21. století jde daleko za rámec společné obrany. To je základ filozofie, od které by se pak měla odvíjet příslušná forma a struktura nového uspořádání. Máme za to, že evropský světadíl bude v příštím miléniu určován spíše než klasickou geografii, především „zeměpisem hodnot“, tedy obvyklou praxí demokracie.

Dnes přestalo být kritérium velikosti území důležité a úloha zeměpisné polohy při hodnocení dané země se značně zmenšila. Geopolitiku dnes vystřídala geoeconomika, což znamená, že o síle státu rozhoduje jeho ekonomický potenciál, jeho inovační a výrobní kapacita. Ale i toto kritérium začíná ztrácet na důležitosti a do popředí se dostává zvláště v poslední době kritérium geokultury.

Podobné úvahy vedou k myšlence, že odpověď na otázku - jak dál - je třeba hledat také v kultuře, chápáné jako celý soubor tradic, poznatků, společenských názorů a institucí.

Co je příznivé pro současnou, a zejména budoucí Evropu? V první řadě se zvyšuje úloha evropské integrace. Začínají se rýsovat první kontury evropského bezpečnostního systému. Účastnické státy OBSE loni v Lisabonu přijaly „Deklaraci o společném a komplexním bezpečnostním modelu pro Evropu 21. století“. Klíčovým dokumentem přijatým v době summitu v Lisabonu je rozhodnutí 30 signatářských zemí o adaptaci smlouvy o KOS. Při tomto jednání se jeho účastníci zavazují omezit se jen na dílčí úpravy konkrétních otázek, ale vyhnout se její celkové revizi. Hledají se tedy taková mezinárodní schémata, která zajistí relativně klidný přechod od starého k novému pořádku v Evropě.

Vývoj ve světě i v Evropě vyžaduje určitou dělbu úkolů nejen v oblasti mírových operací, ale také v otázkách řízení krizí, a zejména v prevenci konfliktů. Cestu k tomu ukazuje i rozhodnutí o vybudování evropské bezpečnosti a obranné identity (ESDI) v rámci Severoatlantické aliance. Ta umožní evropským spojencům USA podílet se výrazněji na nových misích Aliance a aktivněji se účastnit celkové činnosti NATO.

Za jeden z nejdůležitějších projektů Severoatlantické aliance považujeme koncept CJTF (Combined Joint Task Forces - přibližný překlad „společné kombinované síly zvláštního určení“). Očekáváme, že vytvoření CJTF umožní pružnější nasazení sil Aliance v operacích, které nejsou pokryty článkem 5 washingtonské smlouvy (tj. peacekeeping). Dá zároveň zelenou využití těchto sil i v operacích pod vedením ZEU a zapojení nečlenských států do těchto operací.

Specifickou a významnou roli sehrává projekt Partnerství pro mír. PŘP reprezentovalo správnou politiku ve správný čas. V jeho rámci už v podstatě působí společné multilaterální ozbrojené síly, které plní za přesně stanovených podmínek úkoly spojené s mírovými operacemi. Vzniká tak další, a pro budoucnost velmi podstatný, fragment společné celoevropské bezpečnostní politiky. Uvítali jsme záměr na posílení Partnerství pro mír a vytvoření Rady euroatlantického partnerství. Vzniká tak kvalitativně nový politický a vojenský konzultativní proces, který půjde daleko za rámec dnes už bývalé Severoatlantické

radu pro spolupráci. Rada euroatlantického partnerství by tak mohla účinně spojit politické aktivity příznačné pro NACC a vojenské činnosti, charakteristické pro PfP.

Obraťme však list. NATO a PfP reprezentují jen jednu cestu, po níž se státy střední a východní Evropy a postsovětské státy mohou integrovat do společenství zavedených demokracií. Ekonomická integrace je stejně důležitá. Vzhledem k tomu, že nejpalčivější hrozby pro bezpečnost nových demokracií plynou v současnosti, a zřejmě budu plynout i v nejbližších letech, z vnitřní nestability, ne z vnější agrese, přístup na západní trhy a investice podpoří stabilitu stejně účinně, i když v jiné oblasti než členství v NATO. Evropská unie musí hrát politickou roli, která je úměrná její ekonomické síle. NATO plně uznává, že Evropa nemůže nést na svých bedrech jasný podíl celosvětové odpovědnosti na základě nestejného, nebo dokonce divergentního úsilí jednotlivých evropských národů. Právě z těchto důvodů je pro nás tak aktuální diskuze o rozšíření Evropské unie na východ. Vždyť Evropská unie už dnes významně napomáhá k reformnímu procesu v České republice a v ostatních přidružených zemích. Tím také přispívá ke zvyšování bezpečnosti a stability v Evropě.

Nabízí se jedno srovnání: postup transformace postkomunistických států ve svobodné společnosti s evropskou integrací. V obou případech je zde potřeba silné, jasné a oslovující vize, a zejména proveditelné strategie. Jejím cílem by mělo být vytvořit nový koncert národů. V žádném případě ne na takovém základě, jako v 18. nebo 19. století, kdy několik mocností ovládalo ostatní národy světa a rozdělovaly si jejich majetek. Naopak, stojíme o vznik evropské společnosti, založené na rovnováze, složené z nezávislých a suverénních národů, které dodržují zákon a právo.

Na cestě k evropské integraci existují i určitá rizika. Největším nebezpečím jsou problémové oblasti v transatlantických hospodářských vztazích, které se dotýkají euroatlantické oblasti jako celku. Jak v západní Evropě, tak v Severní Americe se mění přístup veřejnosti k hospodářství, vznikají tam nezanedbatelné tlaky na sledování nezávislé hospodářské politiky. Mimo jiné v důsledku toho ustupují mnohdy mnohostranné a dvoustranné rozhovory i jednostranným opatřením. Navíc relativně klesá zájem Spojených států na udržení ochranné funkce pro Evropu, protože jednak se americký bezpečnostní zájem - po zničení tradičního, transkontinentálního ideologicko-vojenského rozporu - posunul směrem do východní Asie a střední Asie, a jednak je bezpečnostní politika v USA stále více chápána a formulována z ekonomického hlediska. Jestliže se však podíváme na mezinárodní prostředí, ve kterém dnes žijeme, potřeba pro velké transatlantické spojení je silnější než kdykoli dříve.

Dnešní bezpečnostní výzvy nelze přesně dělit na hrozby pouze pro Severní Ameriku, nebo výhradně pro Evropu. Stupeň zapojení jedné či druhé strany může být rozdílný v závislosti na povaze krize a vlastních zájmů, ale ve svém jádru mohou být eliminovány pouze společným úsilím. Jde o to, najít shodu - mezi Evropany samotnými a mezi Evropou a USA. Je také v americkém zájmu mít jako partnera Evropu, která je stabilní, vypočitatelná a akceschopná, aby bylo možno společně řešit celosvětové výzvy.

Evropa se nyní nachází v hektické době. Je tu možnost dramaticky zvětšit společenství tržně orientovaných demokracií. Máme šanci vytvořit takový kontinent, jehož národy uznávají jeden druhého, a to právě pro své přesvědčení, že aktivní pospolitost hlásící se k jedné a též hodnotám je nejspolehlivější cestou k budoucnosti Evropy v míru a prosperitě. Kde a do jaké míry bude mít tato přeměna úspěch, závisí z velké části na národech střední a východní Evropy a postsovětských států ... Nelze však utíkat, než se naučíme chodit.